

Fakultet za poslovni menadžment Bar

**SKLADIŠNO POSLOVANJE I
SLOBODNE ZONE**

Treće predavnje

Maj 2020 godina

UGOVOR O SKLADIŠTENJU

- **Ugovor o skladištenju** definiše obavezu skladišta (skladištara), da za određeno vreme čuva materijalna dobra korisnika (deponenta, ostavioca), i da ih po isteku tog roka vrati, a korisnik (deponent) se istovremeno obavezuje da će za tu uslugu skladištu platiti ugovorenu sumu. Takođe skladišni ugovor je **dvostrano-teretan**.

Ugovor o skladištenju je formalan ugovor, jer se smatra da je on zaključen kada korisnik (deponent) preda na čuvanje materijalna dobra skladištu i od skladišta dobije pismenu potvrdu o prijemu robe na čuvanje.

Skladišni ugovori mogu da budu pojedinačni i generički. **Pojedinačni ugovor** se odnosi na određena dobra, čiji je vlasnik za sve vreme čuvanja isti. **Generički skladišni** ugovor je onaj ugovor koji se odnosi na čuvanje zamenljivih materijalnih dobara, tj. dobara koja se međusobno mogu mešati bez obzira na vlasnika, kao što je to slučaj sa žitaricama, voćem i sl.

Skladišnica je pisani dokument koju izdaje javno skladište i kojom potvrđuje da je primilo određena materijalna dobra na čuvanje. Skladišnica se najčešće sastoji od **priznanice** (recepisse, lagerschein) i **založnice** (varanta – Warrant, lagerfandschein). Skladišnica (priznanica i založnica) sadrži sledeće podatke:

- naziv, odnosno ime i zanimanje deponenta (ostavioca);
- njegovo sedište, odnosno prebivalište;
- naziv i sedište skladišta (skladištara);
- datum i broj skladišnice;
- mesto gde se skladište nalazi;
- vrstu, prirodu i količinu materijalnih dobara (stvari);
- navod o tome do kog iznosa su materijalna dobra (stvari) osigurana;
- ostale podatke potrebne za raspoznavanje i utvrđivanje njene vrednosti.

Elemnetni skladišnice:

- U praksi, **priznanica** služi kao dokaz da su u njoj naznačena materijalna dobra (stvari) primljena na čuvanje javnog skladišta i služi za prenos prava svojine na materijalnim dobrima (stvarima), tj. za njihovo otuđivanje.
- **Založnica** (variant) omogućava imaocu da na osnovu nje **može da dobije kredit na osnovu zalaganja** uskladištenih materijalnih dobara (stvari), tj. radi ostvarivanja lombarda. Zakonski imalac skladišnice može prenositi skladišnicu, i na taj način raspolagati stvarima navedenim u skladišnici.

Prava i obaveze deponenta:

Prava i dužnosti deponenta (ostavioca) i primaoca

- od skladišta zahteva da mu se za uskladištena materijalna dobra **izda pismena isprava – skladišnica**;
- zahteva da se uskladištena materijalna **dobra (stvari) osiguraju** i da tom prilikom navede rizike za koje ih treba osigurati;
- slobodno raspolaže uskladištenim dobrima (stvarima).

Paralelno s pravima, deponent (ostavilac) je dužan da:

- prilikom predaje materijalnih dobara (stvari) na čuvanje skladištu da sva potrebna obaveštenja o njihovim svojstvima;
- uskladištena materijalna dobra preuzme posle isteka roka uskladištavanja;
- skladištu plati odgovarajuću nadoknadu za čuvanje materijalnih dobara (stvari), kao i troškove koje je skladište imalo u vezi uskladištenjem njegovih materijalnih dobara.

Obaveze skladištara su:

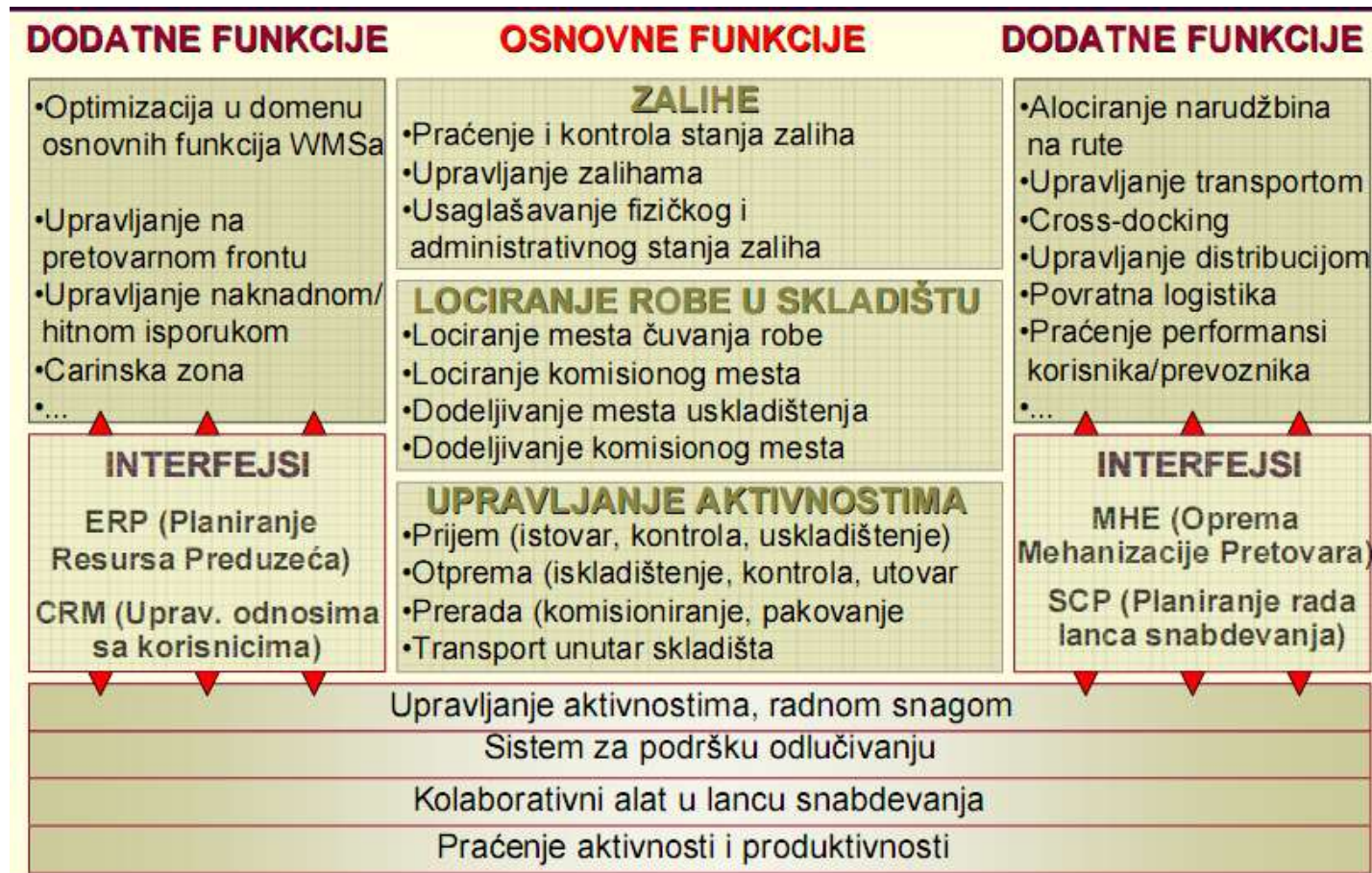
- Ukoliko u skladištu ima slobodnog prostora za uskladištenje i ukoliko se ta roba po svojim svojstvima može uskladištiti u takav prostor onda je skladištar dužan da **primi na uskladištenje određenu robu svakog deponenta**,
- **Da čuva tu robu i da preuzima potrebne mere radi njenog očuvanja** u određenom stanju, te da je preda na zahtev lica koje je robu deponovalo,
- **Odgovara za štetu na robi**, osim ako dokaže da je ona prouzrokovana usled okolnosti koje se nisu mogle izbeći ili otkloniti, neispravnom ambalažom, manama ili prirodnim svojstvima robe kao i krivicom koja je prouzrokovana od strane lica koje je robu deponovalo,
- **Da preuzima radnje radi očuvanja prava lica** koja deponuju robu prema prevoziocu koji mu je predao robu za račun u oštećenom stanju ili manjoj količini od one koja piše u prevoznoj ispravi,
- **Da osigura robu primljenu na čuvanje, samo ako je to ugovoreno**,
- **Da po isteku skladišnog ugovora**, odnosno roka ležanja, pozove deponenta i da od njega zatraži da u primerenom roku preuzme robu iz skladišta, a ako deponent tako ne postupi skladištar može za njegov račun da proda robu na javnoj prodaji,
- Da na zahtev deponenta **izda potvrdu o uskladištenju** (to je isprava koju izdaje skladište i kojom se potvrđuje da je od deponenta primilo na čuvanje robu ili stvari koje su označene u njoj),
- **Vodi posebne poslovne knjige**: skladišnu knjigu i matičnu knjigu skladišnice.

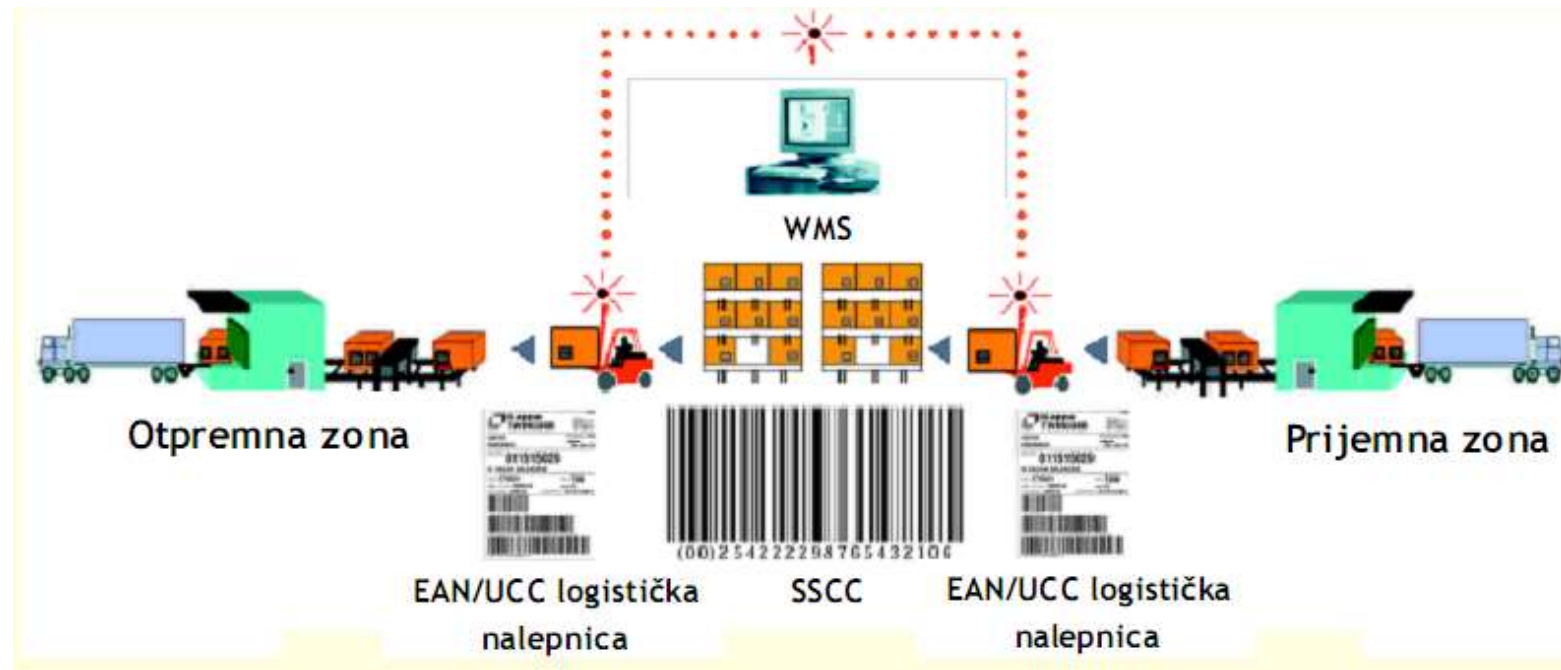
Prava skladišta

- **Nadoknada za čuvanje robe** koja se utvrđuje odredbama skladišnog ugovora, a plaća se pri podizanju robe,
- **Nadoknada troškova** koje je imalo u vezi sa uskladištenom robom,
- Da pored smeštaja i čuvanja **robe obavlja i druge poslove** za deponenta kao što su: zaključivanje ugovora o prevozu, osiguranju, špediciji, obavljanje carinskih i drugih formalnosti, preradu robe i sl. Međutim javna skladišta ne mogu prodavati niti kupovati materijalna dobra za račun deponenta.
- **Prodaja uskladištene robe u sledećim slučajevima**: ukoliko deponent ne preuzme robu po isteku ugovorenog roka, kada se roba kvari, a skladište i pored blagovremenog traženja nije dobilo nalog i uputstva deponenta, kada deponent blagovremeno ne ispuni svoje ugovorene obaveze i sl.

Upravljanje skladišnim procesima

WMS (Warehouse Management Systems)

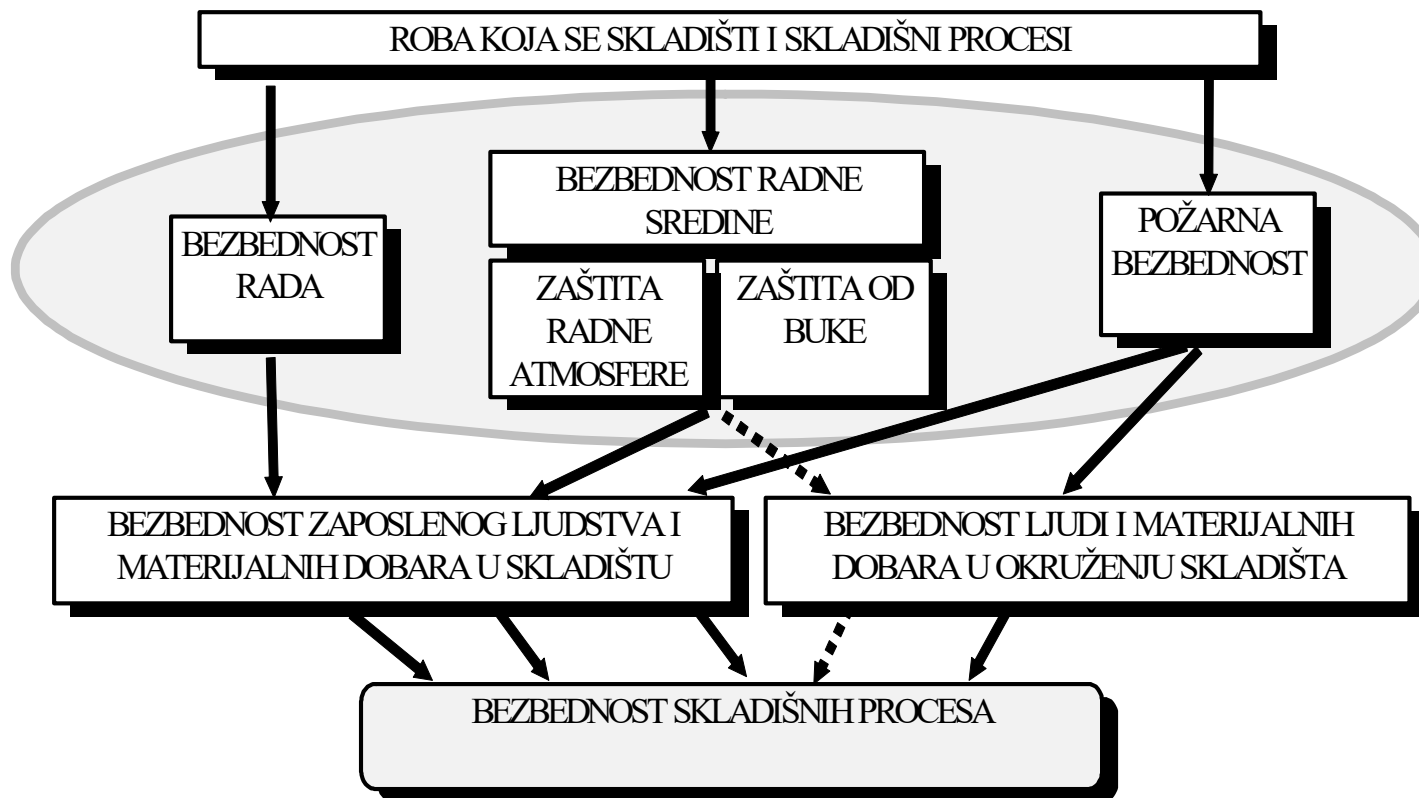

Slika 39. Registracija podataka primenom bar koda

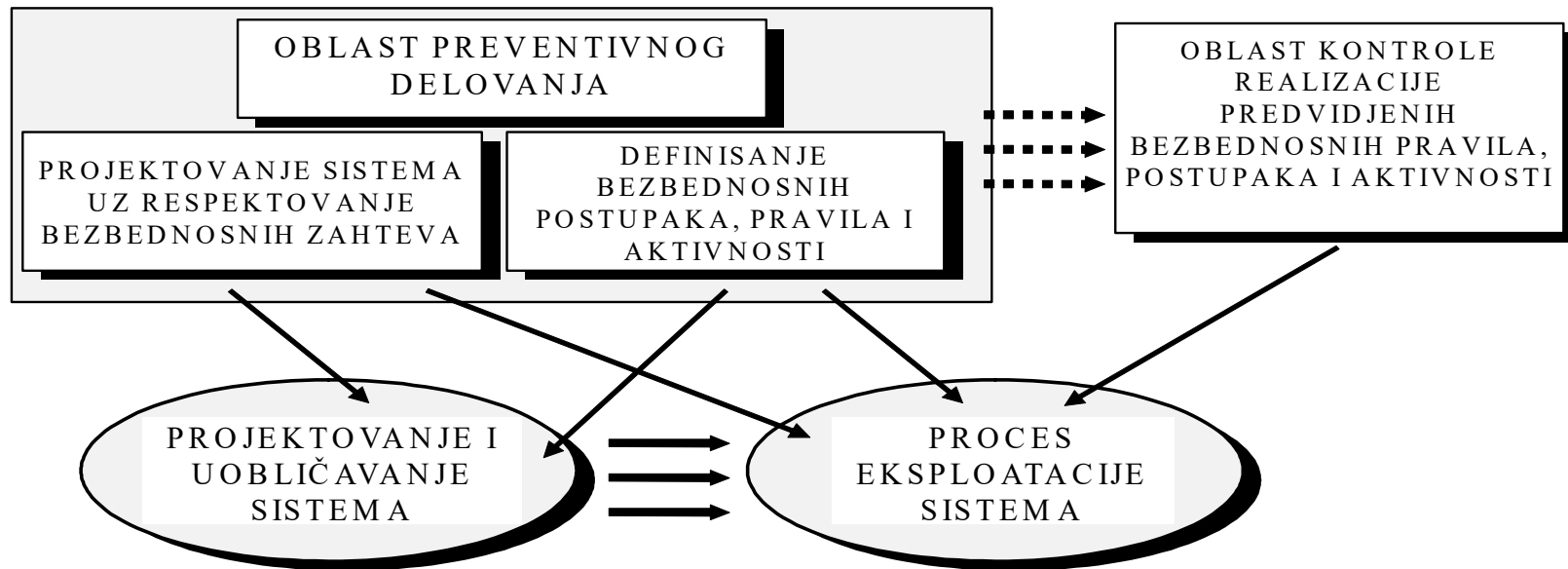
Principi logističkog informisanja:

- **Dostupnost**, sve informacije moraju biti stalno dostupne
- **Tačnost**, sve informacije moraju biti tačne i pouzdane
- **Ažurnost**, obnavljanje i ažuriranje postojećih i prikupljanje novih informacija je put za ispunjenje dva prethodna principa logističkog informisanja
- **Elastičnost**, podrazumeva mogućnost da se pri pojavi nekog novog menadžerskog zahteva u funkcionisanju logističkog informacionog sistema odgovori na adekvatan način; poenta dobrog informacionog logističkog sistema jeste njegova spremnost da odgovori na što više zahteva njegovih korisnika
- **Fleksibilnost**, označava izlazak u susret specifičnim zahtevima kupaca koji mogu da naprave porudžbinu u svako doba dana, sa svakog mesta i sl.
- **Unificiranost**, logistički izveštaji, dokumenta i analize moraju biti unificirani (formatirani) na pravi način za svaku informacionu potrebu i u svakom trenutku.

Bezbednost u skladištu

Oblasti delovanja koje utiču na povećanje bezbednosti

Povrede u skladištu:

- **Traumatske povrede** nastaju, po pravilu, kao posledica rukovanja robom sa oštrim ivicama, pada težih predmeta na stopala, posledica pada na klizavim površinama (podovi prekriveni tankim slojem prosutog ulja) kao i posledica nesreća u unutrašnjem transportu (najčešće sudari viljuškara ili drugih sredstava koja se krecu po manipulativnim i saobračajnim površinama). Takođe, ova vrsta povreda nastaje i u skladišnim sistemima baziranim na primeni manuelnog rada.
- **Netraumatske povrede** obično nastaju kao posledica podizanja, vučenju ili guranja tereta, i u slučajevima kada pri radu dolazi do čestog saginjanja, podizanja ili izvijanja tela. Navedene aktivnosti pojavljuju se kao uzročnik povreda na muskulatornom i skeletnom sistemu, dovodeći do stresa i privremene radne nesposobnosti.

UZROCI I GENERATORI OPASNOSTI

- ***Roba koja se skladišti***, sama po sebi, dakle, s obzirom na svoja osnovna fizičko-hemijska svojstva i karakteristike pojavnog oblika, može predstavljati određenu opasnost. Naime, deo roba koje se danas koriste i čuvaju u skladištima, pored nesporne upotrebne vrednosti poseduju i svojstva koja predstavljaju neku od opasnosti po čoveka ili njegovu životnu sredinu. Da bi se zaštitio od efekata štetnog dejstva opasnih materija, čovek je primoran da ih izučava, analizira njihov uticaj i utvrđuje mere zaštite i da time povećava sopstvenu bezbednost i bezbednost dobara.
- ***Realizacija skladišnih procesa*** predstavlja, u suštini, generator akcidenata i pojavljuje se otuda kao osnovni faktor bezbednosti. Greške u tehnologiji realizacije skladišnih procesa, loša organizacija, upravljanje i kontrola rada, ne pridržavanje predviđenih radnih postupaka i procedura, pojavljuju se, otuda, kao faktori povećanja rizika od nastanka različitih vrsta povreda ili drugih oblika ugrožavanja zdravstvenog stanja. Isto tako, pojava akcidenata može generisati i velike materijalne štete, bilo kao posledica oštećenja uskladištene robe i skladišne opreme, bilo kao rezultat nastanka šteta u okruženju.

UZROCI I GENERATORI OPASNOSTI

- ***Skladišni regali i police***
- ***Radni prolazi, manevarske površine i saobraćajnice***
- ***Skladišni procesi***
- ***Trake za vezivanje logističkih jedinica***
- ***Front pretovara jedinice tereta***
- ***Pretovarna sredstva i oprema***
- ***Masovna primena mobilnih sredstava za rukovanje robom***
- ***Primena dizalica***
- ***Primena sredstava sa manuelnim pogonom***
- ***Primena sredstava sa kontinualnim dejstvom***

2. SLOBODNE ZONE

2.1. POJAM SLOBODNIH ZONA

Pojam «**slobodna zona**» podrazumeva veliki broj različitih modela elemenata spoljnotrgovinskog poslovanja, oslobođenog različitih dažbina ekonomske politike države. Sam pojam slobodnih zona brojni autori i organizacije su definisali na različite načine.

«*Trgovačka zona* (slobodna luka) je *neutralna teritorija*, gde trgovci mogu istovariti teret, predahnuti i odlučiti šta će dalje učiniti» (*kongresman Emanuel Celler*).

«*Slobodna zona je internacionalna teritorija* koja nije pod jurisdikcijom države u smislu protoka roba i usluga, carinske procedure, zakona o radu, ekonomskih zakona i koja se može smatrati kao autonomni pravni sistem kontrolisan prvenstveno od carinskih službi» (*F.A. Querci*).

Slobodna zona je deo teritorije Ugovorne strane gde je svaka uvedena roba uglavnom procenjena, onoliko koliko uvozne carine i porezi zahtevaju, pošto je ista van Carinske teritorije» (*Revised Kjoto Convention- annex D.2.*).

Zajedničke osobine Slobodnih zona

Bilo kako se definišu slobodne zone i kakve god da su vrste i oblika (u zavisnosti od nacionalnih zakonskih rešenja), svima je zajedničko sledeće:

- *slobodne zone su ograđeni prostori unutar carinskog područja zemlje*, sa manipularnim i skladišnim prostorima čiji su ulaz i izlaz kontrolisani od strane carinskih službi. Razvojem novog koncepta slobodnih zona i carinske procedure, kontrola se sve više bazira na principu slobodnog ulaza bez ograda i uz poštovanje procedure carinskih skladišta
- *Jednostavna procedura unošenja i iznošenja robe* u slobodne zone, slobodan tranzit i skladištenje,
- Jednostavna procedura *licenciranja korisnika*,
- Jednostavna *carinska procedura*,
- *Oslobađanje od plaćanja* carina i poreza,
- *Fiskalni podsticaji* (oslobađanje od poreza na dodatu vrednost, porez na dobit korporacija, porez na imovinu, akcize, lokalni porezi, itd.)
- *Finansijski podsticaji* (slobodan protok kapitala, slobodna repatrijacija kapitala, profita i dividendi, povlašćene interesne stope, itd.) ,
- *Olakšice pri korišćenju infrastrukture* (niske cene, jeftini servisi, itd.),
- *Slobodni transportni putevi* do/ iz zone,
- Zakoni o radu, *oslobodeni državne kontrole*,
- Drugi oblici *podsticaja i skraćениh procedura*.

Osnovni elementi slobodne zone

- **Teorija**- Područje slobodne zone mora biti označeno i izdvojeno sa ciljem da se što efikasnije, nesmetano i potpuno obavlja privredna i druga delatnost. Isključivo zbog ostvarivanja carinskog nadzora nad područjima slobodne zone. Mora da se povede računa da se slobodne zone ne pretvore u privredne getoe u kojima je teško raditi, suprotno od onoga šta one treba da predstavljaju.
- **Organizacija** – Obezbeđenje uslova prostorne izdvojenosti područja slobodne zone i stvaranja uslova da se na toj teritoriji mogu slobodno obavljati privredne i druge delatnosti pretpostavlja postojanje odgovarajućeg organizacionog oblika. Postoje dve varijante, od kojih prva kaže da će sama država, preko organa upravljanja ostvarivati postavljene zadatke i zahteve. Druga solucija se ogleda u rešavanju postavljenih zahteva u organizacionom poslovanju koji se poverava određenom privrednom subjektu, dok država zadržava pravo kontrole.
- **Zakon i posebnost režima poslovanja**- Posebnost režima poslovanja na teritoriji slobodne zone sadrži dva uslova. Prvi uslov podrazumeva da u slobodnoj zoni način uređenja poslovanja bude povoljniji od načina uređenja poslovanja na ostaloj teritoriji države na kojoj se nalazi slobodna zona. Drugi uslov je da način uređenja bude utvrđen zakonom.

FUNKCIJE I DELATNOSTI SLOBODNE ZONE

U slobodnim zonama moguće je obavljati različite funkcije, gde se mogu izdvojiti tri ključne funkcije, odnosno delatnosti zone:

- logistička delatnost (transportno tranzitna funkcija zone),
- proizvodna delatnost (proizvodnja, oplemenjivanje robe),
- trgovačka delatnost.

Pozitivni efekti slobodnih zona

- u slobodnim zonama se **zapošljava veliki broj lokalnog** stanovništva.
- inostrani investitori transferišu novu, **savremenu tehnologiju** neophodnu u radnom procesu.
- lokalna **radna snaga** u zoni **uči kroz rad**. Ovi radnici se radeći u zoni, sreću sa savremenom tehnologijom, što su nova iskustva koja podižu opšti nivo znanja i veština radne snage.
- kompanije koje su investirale u zonu **plaćaju zemljište i infrastrukturne objekte** koje koriste, kao i usluge koje im se pružaju.
- dalje koristi od formiranja slobodnih zona odnose se na **razvoj lokalnog tržišta**, pošto zaposleni u zoni povećavaju tražnju na domaćem tržištu.
- **povezivanjem inostranih kompanija** u zoni **sa domaćom industrijom** može se povećati zaposlenost kapaciteta domaće industrije.
- pošto je proizvodnja u zoni orijentisana na izvoz i lokalni proizvođači kao podisporučioци **povećavaju svoje učešće u izvozu**.
- istovremeno ovi procesi mogu voditi **prestrukturiranju domaće industrije** i njenom prilagođavanju zahtevima firmi iz slobodne zone čime se utiče na porast konkurentnosti izvoza zemlje domaćina.

Argumenti protiv slobodnih zona

- U slobodnim eksportnim proizvodnim zonama proizvođačima je dopušteno neograničeno pravo raspolaganjem i transferom ostvarene dobiti. Upravo ova pogodnost za proizvođače u zoni predstavlja adut protivnicima slobodnih eksportnih zona da istaknu da se na ovaj način odlivaju sredstva iz zemlje domaćina, čime se poništavaju pozitivni efekti formiranja slobodnih zona. Jednom rečju, **zarade ostvarene u zoni su velike, ali odlaze van zemlje domaćina.**
- Mnogi kritičari slobodnih zona, takođe smatraju da proizvodnja u zoni **konkuriše proizvođačima iz zemlje** domaćina zone i da može ugušiti domaću industriju. Takođe se ističe da preti velika **opasnost od uvoza prljave tehnologije** u slobodne eksportne proizvodne zone, naročito, u zemljama u razvoju.
- Kako su menadžeri u firmama podignutim u slobodnim proizvodnim **zonama uglavnom stranci, visoko plaćeni**, čak višestruko u odnosu na domaću radnu snagu smatra se da su efekti učenja kroz rad kod domaće radne snage zanemarljivi. Ovo stoga što **lokalna radna snaga radi jednostavne**, tipske poslove u procesu masovne proizvodnje koji i ne zahtevaju veliku umešnost.
- Kritičari ističu da je u **zonama izražena eksploatacija radne snage** koja je izuzetno nisko plaćena.
- Nije retkost da zemlje u razvoju ističu **manji stepen zakonske zaštite radnika** i sindikalne organizovanosti, u zonama, u odnosu na ostatak teritorije, kao faktor privlačenja stranih kompanija u zone.